

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

№ 4(62) 2026

Київ – 2026

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

**All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral
Education**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv",
Nutrition Center of Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

№ 4(62) 2026

Kyiv – 2026

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

Ідентифікатор медіа - R40-05846

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-4\(62\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2026-4(62))

«Перспективи та інновації науки»: журнал. 2026. № 4(62) 2026. С. 4280

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023 № 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.04..2026, № 6/4-26)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Електронний науковий журнал «Перспективи та інновації науки» заснований з метою висвітлення актуальних питань теорії та практики медицини, біології, біотехнології та реабілітації в Україні, за кордоном. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів

Згідно Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15.01.2018 № 32, повнотекстовий доступ до наукових статей журналу представлений на платформі «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України та в Національному репозитарії академічних текстів

Голова редакційної колегії:

Вадзюк Степан Несторович - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України (Україна)

Заступник голови редакційної колегії: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна)

Редакційна колегія:

1. **Алієв, Ельнур М.** доктор медичних наук, професор, професор Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
2. **Бабова Ірина Костянтинівна** - доктор медичних наук, професор, старший науковий співробітник відділу економічного регулювання природокористування ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України", лікар ФРМ (фізичної та реабілітаційної медицини) ДУ "Територіальне медичне об'єднання МВС України по Одеській області" (Одеса, Україна)

3. **Галандаров, Вагіф Календер** Доктор медичних наук, доктор філософії, професор, професор кафедри хірургічних захворювань Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
4. **Гараєв, Ельдар Абдулла** доктор медичних наук, професор кафедри загальної та токсикологічної хімії, Заступник директора Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
5. **Ельдар Елієв** доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічних захворювань Азербайджанського медичного університету (Азербайджан)
6. **Жуков Валері**, Університет Миколи Коперника в Торуні (Торунь, Польща)
7. **Іншакова Ганна Вадимівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
8. **Кернас Андрій В'ячеславович** – доктор філософії в галузі психології, кандидат психологічних наук, дійсний член Української психологічної асоціації, магістр права, магістр педагогіки, доцент кафедри Практичної психології Одеського національного морського університету, старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету (Одеса, Україна)
9. **Коваль Галина Миколаївна** - доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
10. **Корильчук Неоніла Іванівна** – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
11. **Левков Анатолій Анатолійович** - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доцент кафедри онкології, радіаційної медицини та радіології Полтавського державного медичного університету (Полтава, Україна)
12. **Мочалов Юрій Олександрович** - доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
13. **Олійник Світлана Валентинівна** - кандидат фармацевтичних наук, доцент, доцент кафедри аптечної технології ліків Національного фармацевтичного університету
14. **Пасько Ольга Миколаївна** - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки, Одеський державний університет внутрішніх справ.(Одеса, Україна)
15. **Помиткіна Любов Віталіївна** — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
16. **Теренда Наталія Олександрівна** - доктор медичних наук, професор, т.в.о завідувача кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
17. **Черська Марія Сергіївна** - доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
18. **Шульгай Аркадій Гаврилович** - доктор медичних наук, професор, професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

- Вакуленко Л. І., Мишина Н. В.** **336**
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ТРАВМИ ВІЙНИ
- Вербицький В. А., Бондаренко І. Г., Головаченко І. В.,** **348**
ЗАСОБИ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ В РІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПОРТСМЕНІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
- Вербицький В. А., Бондаренко І. Г., Головаченко І. В.** **360**
ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
- Волошин П. М., Купчик В. А., Семенчук В. В.** **370**
ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
- Воровка М. І.** **383**
ЗАГАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР
- Галущенко В.І.** **393**
ДО ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ЗАСТОСУВАННЯ КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ АФАЗІЇ
- Гнатик К. Б., Фодор К. Й., Густі І. І.** **404**
ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ
- Гнидюк О. П., Тарнаруцька А. В.** **415**
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОФІЦЕРІВ ПРИКОРДОННОГО ВІДОМСТВА
- Годун Н.І., Миздренко О.М.** **425**
РОЛЬ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЦИТОЛОГІЇ ТА ГІСТОЛОГІЇ З ОСНОВАМИ ЕМБРІОЛОГІЇ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
- Голіяд Р. О.** **439**
ЦИФРОВА ВЗАЄМОДІЯ «ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ПАСИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ХІМІЇ

Воровка Маргарита Іванівна докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри освітології та педагогіки мистецтва, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Запоріжжя, <https://orcid.org/0000-0002-9651-0990>

ЗАГАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Анотація. У статті здійснено теоретичне та емпіричне осмислення ролі загальної культури у формуванні професійної культури майбутнього фахівця в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. На основі аналізу наукових джерел уточнено сутність понять «загальна культура» та «професійна культура», обґрунтовано їх взаємозв'язок і взаємозумовленість.

Розроблено структурно-функціональну модель формування професійної культури майбутнього фахівця, яка відображає взаємодію базового, інтеграційного, результативного та контекстуального блоків.

Доведено, що загальна культура визначає ціннісно-сміслові орієнтири особистості, формує її світогляд, морально-етичні установки та забезпечує цілісність професійного становлення.

Акцентовано, що редукція професійної підготовки до засвоєння спеціальних знань і вмінь без належної уваги до загальнокультурного розвитку призводить до фрагментарності професійної культури та зниження рівня соціальної відповідальності фахівця.

Представлено результати емпіричного дослідження, проведеного серед здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, які підтвердили важливу роль загальної культури у формуванні професійної культури та виявили наявність кореляційного зв'язку між рівнем її сформованості та характером професійного вибору.

Обґрунтовано доцільність переорієнтації професійної підготовки на засадах інтеграції загальнокультурного та професійного компонентів як умови формування компетентного, культурно зрілого та соціально відповідального фахівця.

Теоретичні положення дослідження конкретизовано через запропоновану модель, що має практичне значення для модернізації освітнього процесу.

Зазначено, що отримані результати можуть бути використані для удосконалення змісту освітніх програм та розроблення практикоорієнтованих стратегій формування професійної культури майбутніх фахівців.

Ключові слова: загальна культура, професійна культура, майбутній фахівець, педагогічна освіта, професійна підготовка, ціннісні орієнтації, етичні цінності, освітній процес, структурно-функціональна модель, інтеграція загальної та професійної культури.

Vorovka Margaryta doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the department of Pedagogy and Art Pedagogy, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Zaporizhzhia, <https://orcid.org/0000-0002-9651-0990>

GENERAL CULTURE AS A BASIS FOR THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS: THEORETICAL AND STRUCTURAL-FUNCTIONAL DIMENSION

Abstract. The article presents a theoretical and empirical analysis of the role of general culture in the formation of professional culture of future specialists in the context of contemporary socio-cultural transformations. Based on the analysis of scientific sources, the essence of the concepts of “general culture” and “professional culture” is clarified, and their interrelation and interdependence are substantiated.

A structural and functional model for the formation of professional culture of future specialists is developed, reflecting the interaction of basic, integrative, result-oriented, and contextual components. It is proved that general culture determines value-semantic orientations of the individual, shapes their worldview, moral and ethical attitudes, and ensures the integrity of professional development.

It is emphasized that reducing professional training to the acquisition of specialized knowledge and skills without sufficient attention to general cultural development leads to the fragmentation of professional culture and a decrease in the level of social responsibility of specialists.

The results of an empirical study conducted among higher education students and academic staff are presented. These results confirm the important role of general culture in the formation of professional culture and reveal a correlation between the level of its development and the nature of professional decision-making.

The expediency of reorienting professional training towards the integration of general cultural and professional components as a condition for the formation of a competent, culturally mature, and socially responsible specialist is substantiated. The theoretical provisions of the study are specified through the proposed model, which has practical significance for the modernization of the educational process.

It is noted that the obtained results can be used to improve the content of educational programs and to develop practice-oriented strategies for the formation of professional culture of future specialists.

Keywords: general culture, professional culture, future specialist, pedagogical education, professional training, value orientations, ethical values, educational process, structural-functional model, integration of general and professional culture.

Постановка проблеми. Сучасні соціокультурні трансформації, що відбуваються в умовах глобалізації, цифровізації та інтенсивного розвитку знаннєвого суспільства, істотно підвищують вимоги до професійної діяльності фахівців, зокрема педагогічних працівників.

У сучасному освітньому дискурсі все більшої ваги набуває не лише рівень сформованості професійної компетентності, а й цілісність особистісного розвитку фахівця, що виявляється у його моральній зрілості, комунікативній культурі, здатності до критичного мислення, творчої самореалізації та безперервного професійного самовдосконалення.

У цьому контексті особливо актуалізується проблема адаптивності педагога до динамічних умов професійної діяльності, його готовності до ефективної взаємодії в багатовимірному соціальному середовищі, відкритості до інновацій та відповідальності за результати власної діяльності. Водночас аналіз практики професійної підготовки у закладах вищої освіти свідчить про наявність певної диспропорції: домінування орієнтації на формування вузькоспеціалізованих знань і вмій нерідко супроводжується недостатньою увагою до розвитку загальної культури особистості як важливого чинника формування професійної культури.

Такий підхід зумовлює ризики формування фахівця з високим рівнем операційної готовності, але з недостатньо сформованими ціннісно-світоглядними орієнтаціями, що ускладнює становлення цілісної професійної особистості. Саме тому проблема співвідношення та взаємозумовленості загальної і професійної культури набуває особливої теоретичної і практичної значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі культура розглядається як багатовимірний соціокультурний феномен, що охоплює сукупність матеріальних і духовних надбань людства, а також відображає рівень розвитку особистості, її освіченість, вихованість і здатність до творчої діяльності [8]. Таке трактування дозволяє розглядати культуру не лише як результат історичного розвитку, а й як активний чинник формування особистості, її світоглядних орієнтацій та поведінкових стратегій.

У більш вузькому, інституційному вимірі культура постає як сфера духовного життя, що охоплює систему освіти й виховання, різні види духовної, зокрема мистецької, творчості, а також інституції, які забезпечують їх функціонування (заклади освіти, культурно-мистецькі установи, громадські об'єднання тощо). У цьому контексті вона виступає не лише характеристикою особистості, а й організованим середовищем її формування та розвитку [1, с.182].

Проблематика формування професійної культури майбутніх фахівців знайшла ґрунтовне відображення у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі. Зокрема, у працях І. Зязюна [3], В. Кременя [4], В. Лугового [5], Н. Ничкало [7] та інших обґрунтовується необхідність цілісного підходу до професійної підготовки, що передбачає поєднання фахових знань із розвитком особистісних якостей, ціннісних орієнтацій і загальнокультурних

компетентностей. Сучасні зарубіжні дослідження R. Barnett [9], G. Biesta [10], S. Brookfield [11], J. Mezirow [12], M. Nussbaum [13], A. Hargreaves, Fullan M. [14] акцентують увагу на необхідності переосмислення змісту професійної підготовки фахівців у контексті глобальних соціокультурних змін. У цих працях професійна культура розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує професійну компетентність, критичне мислення, етичну відповідальність і здатність до рефлексії.

Науковці наголошують, що професійна культура не зводиться до сукупності спеціальних знань і технологічних умінь, а передбачає сформованість етичних установок, комунікативної компетентності, естетичних смаків і гуманістичних цінностей.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема інтеграції загальної та професійної культури як взаємозалежних і взаємодоповнювальних феноменів залишається недостатньо розробленою. **Доведено, що** саме їх органічне поєднання має розглядатися як стратегічний орієнтир сучасної педагогічної освіти.

Узагальнюючи результати аналізу наукових джерел, вважаємо за доцільне наголосити, що проблема співвідношення загальної та професійної культури потребує не лише подальшого теоретичного осмислення, а й концептуального переосмислення в контексті сучасних освітніх викликів. На відміну від поширених підходів, у межах яких професійна культура розглядається переважно як похідна від спеціалізованих знань і вмінь, у даному дослідженні обґрунтовано визначальну роль загальної культури у формуванні професійної культури майбутнього фахівця, зокрема її вплив на ціннісно-сміслові орієнтації та регуляцію професійної діяльності.

В умовах сучасних соціокультурних трансформацій загальна культура набуває функції регулятора професійної діяльності, забезпечуючи її етичну виваженість, комунікативну ефективність та соціальну відповідальність. Ігнорування цього аспекту в освітньому процесі призводить до фрагментарності підготовки фахівця, що виявляється у розриві між знаннями, цінностями та реальними практиками професійної діяльності.

У цьому зв'язку особливої актуальності набуває необхідність переорієнтації освітнього процесу у закладах вищої освіти на засадах інтеграції загальнокультурного та професійного розвитку особистості, що забезпечить формування фахівця нового типу – компетентного, культурно зрілого, соціально відповідального та здатного до саморозвитку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ролі загальної культури у формуванні професійної культури майбутнього фахівця та визначення концептуальних підходів до їх інтеграції у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Подальше розкриття сутності загальної культури як чинника формування професійної культури потребує звернення до

її дефініційного осмислення у сучасному науковому дискурсі. Зокрема, в енциклопедичних джерелах культура трактується як система знань, норм, звичаїв, а також здібностей і навичок, засвоєних людиною у процесі організації її життєдіяльності, взаємодії з іншими людьми та створення матеріальних і духовних цінностей [2, с.360]. У цьому контексті культура постає не лише як результат соціального розвитку, а й як внутрішній ресурс особистості, що визначає характер її взаємодії зі світом.

Водночас у сучасних наукових підходах поняття культури значно розширюється і не обмежується лише рівнем освіченості чи вихованості індивіда. Йдеться про здатність особистості до оволодіння різними сферами життєдіяльності, зокрема культурою праці, виробництва, правовою, моральною, політичною, естетичною культурою, а також культурою повсякденного життя. Така багатовимірність культури свідчить про її універсальний характер і визначальну роль у формуванні цілісної особистості. Особливої уваги заслуговує підхід, згідно з яким культура розглядається як якісна характеристика духовно-практичного освоєння людиною як зовнішнього, так і внутрішнього світу. У цьому аспекті культура відображає рівень особистісної зрілості індивіда, його здатність до саморефлексії, усвідомлення власної ідентичності та побудови гармонійних взаємин із соціальним середовищем. Вона виступає індикатором того, наскільки людина є сформованою особистістю, здатною до відповідального вибору, моральної оцінки власних дій і усвідомленого конструювання власної життєвої стратегії [6]. У контексті професійної підготовки це означає, що загальна культура виступає не додатковим, а базовим компонентом освітнього процесу, який визначає якість формування професійної культури. Недооцінка цього аспекту призводить до редукції професійної підготовки до рівня технологічного навчання, що не відповідає сучасним вимогам до фахівця як носія культури, цінностей і соціальної відповідальності.

Таким чином, теоретичний аналіз поняття «культура» дає підстави стверджувати, що її змістовне наповнення безпосередньо визначає характер і якість формування професійної культури особистості. Саме через призму загальної культури відбувається становлення професійного світогляду, формування етичних засад діяльності та розвиток здатності до рефлексивного й відповідального професійного вибору.

З метою концептуалізації взаємозв'язку загальної та професійної культури у дослідженні розроблено авторську структурно-функціональну модель формування професійної культури майбутнього фахівця.

Модель має ієрархічну будову та включає чотири взаємопов'язані блоки: контекстуальний, базовий, інтеграційний та результативний.

1. Контекстуальний блок (зовнішні чинники). Охоплює освітнє середовище, зміст освітніх програм, соціокультурний контекст та умови цифровізації. Ці чинники визначають специфіку реалізації моделі та можуть як сприяти, так і гальмувати процес інтеграції загальної та професійної культури.

2. Базовий блок (загальна культура особистості). Виступає фундаментом моделі та охоплює інтелектуальний, морально-етичний, комунікативний, естетичний і рефлексивний компоненти. Саме на цьому рівні формується ціннісно-смысловое поле особистості, що визначає її світоглядні орієнтації, здатність до усвідомленого вибору та характер взаємодії із соціальним середовищем.

3. Інтеграційний блок. Забезпечує трансформацію загальнокультурних характеристик у професійно значущі якості. Основними механізмами цього процесу виступають інтеріоризація цінностей, рефлексія, соціальна взаємодія та професійна ідентифікація. Саме цей блок виконує функцію смыслового “мосту” між особистісним і професійним розвитком.

4. Результативний блок (професійна культура). Відображає сформованість професійної культури як інтегративної характеристики особистості, що включає професійну компетентність, етичну відповідальність, комунікативну готовність, здатність до прийняття рішень і професійну рефлексію (рис. 1).

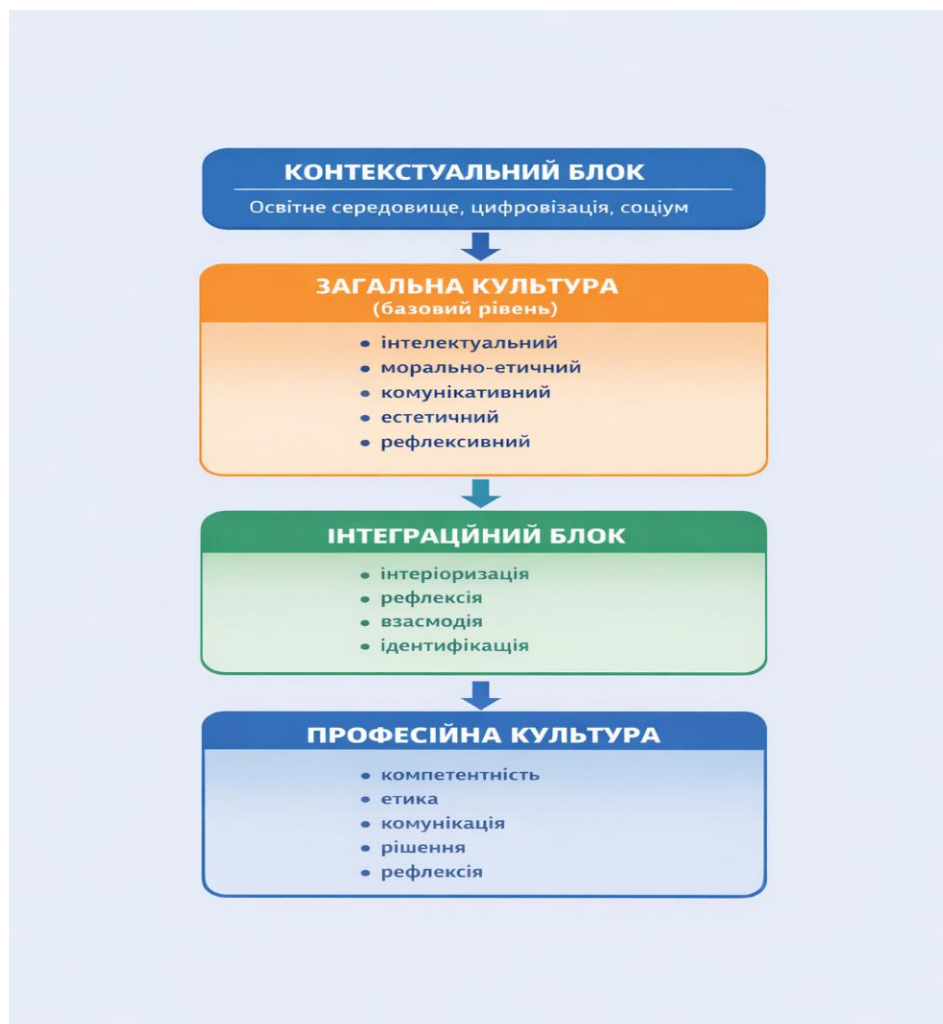

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування професійної культури майбутнього фахівця на основі загальної культури

ISSN 2786-4952 Online

Таким чином, запропонована модель відображає цілісний процес становлення професійної культури майбутнього фахівця на основі загальної культури як ключового чинника.

З метою перевірки теоретичних положень щодо визначальної ролі загальної культури у формуванні професійної культури майбутнього фахівця було проведено емпіричне дослідження, що мало пілотний характер і спрямовувалося на виявлення уявлень різних суб'єктів освітнього процесу про означену проблему.

У дослідженні взяли участь 42 респонденти, відібрані за принципом професійної релевантності та репрезентативності різних етапів професійного становлення, а саме:

- здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Педагогіка вищої школи» (14 осіб);
- здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності А1 «Освітні науки» (14 осіб);
- науково-педагогічні працівники і працівниці, у тому числі стейкхолдери освітніх програм (14 осіб).

Такий склад вибірки, на нашу думку, дозволяє простежити особливості розуміння проблеми на різних рівнях професійної рефлексії – від початкового етапу фахового становлення до рівня сформованої професійної позиції.

Інструментарій дослідження складався з авторської анкети, що включала 14 запитань закритого та напіввідкритого типу, зміст яких корелював із теоретично визначеними компонентами загальної та професійної культури. Для підвищення достовірності результатів було використано поєднання кількісного та якісного аналізу відповідей.

Програма дослідження передбачала: визначення респондентами ключових складників загальної культури особистості; оцінювання ролі морально-ціннісних орієнтацій у професійній діяльності (за п'ятибальною шкалою); ідентифікацію чинників формування професійної культури; розв'язання педагогічної ситуації морального вибору, що дозволило включити елементи міні-експерименту та виявити поведінкові стратегії респондентів.

Отримані результати засвідчили чітку тенденцію до усвідомлення респондентами визначальної ролі загальної культури у професійному становленні фахівця. Так, 90,5 % опитаних розглядають загальну культуру як фундамент професійної культури.

Окремо 95,2 % підкреслюють пріоритетність етичних принципів у структурі професійної діяльності педагога.

Водночас результати анкетування виявили певну суперечність: 78,6 % здобувачів другого (магістерського) рівня вважають, що освітні програми більшою мірою орієнтовані на формування спеціальних компетентностей, ніж на розвиток загальнокультурної складової. Це, на наш погляд, підтверджує раніше висловлену тезу про наявність дисбалансу у професійній підготовці.

Натомість здобувачі третього рівня вищої освіти (85,7 %) продемонстрували більш цілісне, інтегративне розуміння єдності світоглядних, етичних і професійних компонентів діяльності, що свідчить про зростання ролі загальної культури у процесі наукового та професійного становлення особистості.

Особливої уваги заслуговують результати міні-експериментального завдання, у межах якого було встановлено, що респонденти з більш високим рівнем сформованості загальнокультурних характеристик (рефлексивності, аргументованості суджень, толерантності) демонструють здатність до прийняття більш виважених, етично обґрунтованих і професійно доцільних рішень. Це дає підстави стверджувати про наявність стійкого кореляційного зв'язку між рівнем загальної культури та характером професійного вибору.

Разом із тим слід зазначити, що дослідження має пілотний характер. Обмежений обсяг вибірки та її локальність не дають підстав для широкої генералізації результатів, однак отримані дані окреслюють важливі тенденції та підтверджують доцільність подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

З позицій авторського узагальнення результати емпіричного дослідження підтверджують теоретично обґрунтовану тезу про те, що загальна культура виступає не лише передумовою, а й визначальним чинником формування професійної культури майбутнього фахівця, забезпечуючи її ціннісну, етичну та світоглядну цілісність.

Висновки. У результаті теоретичного аналізу та емпіричного дослідження обґрунтовано, що загальна культура особистості є основою формування професійної культури майбутнього фахівця та визначає ціннісно-сміслові, етичні й світоглядні орієнтири його діяльності.

Розроблено структурно-функціональну модель формування професійної культури, яка відображає цілісний характер цього процесу та взаємозв'язок його основних компонентів.

Встановлено, що загальна культура забезпечує формування професійної культури, яка характеризується не лише рівнем компетентності, а й здатністю до відповідальної, етично виваженої та соціально значущої діяльності.

Підтверджено взаємозумовленість загальної та професійної культури: їх єдність є необхідною умовою повноцінного професійного становлення особистості.

Результати емпіричного дослідження засвідчили усвідомлення респондентами значущості загальної культури та виявили недостатню представленість загальнокультурної складової в освітніх програмах.

Доведено доцільність інтеграції загальнокультурного і професійного компонентів у процесі підготовки у закладах вищої освіти як умови формування компетентного, культурно зрілого та соціально відповідального фахівця. Отримані результати можуть бути використані для удосконалення освітніх програм та розроблення практикоорієнтованих стратегій формування професійної культури майбутніх фахівців.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 366 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
3. Зязюн І. А. *Філософія педагогічної дії*. Київ: Час, 2000. 608 с.
4. Кремень В. Г. *Освіта і наука в Україні: інноваційні аспекти*. Київ: Грамота, 2005. 448 с.
5. Луговий В. І. *Якість вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти*. Київ: НАПН України, 2016. 296 с.
6. Музальов О. *Культурологія : навч. посіб. для учнів, студентів та викладачів*. Львів, 2012. 185 с.
7. Ничкало Н. Г. *Професійна освіта в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів*. Монографія. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 125 с.
8. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід та ін. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 4. 840 с.
9. Barnett R. *The Ecological University: A Feasible Utopia*. London: Routledge, 2018. 200p.
10. Biesta G. *The Rediscovery of Teaching*. London: Routledge, 2017. 218 p.
11. Brookfield S. D. *Becoming a Critically Reflective Teacher*. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass, 2017. 320 p.
12. Mezirow J. *Transformative Learning Theory // Contemporary Theories of Learning*. London: Routledge, 2018. P. 114–128.
13. Nussbaum M. C. *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton: Princeton University Press, 2016. 184 p.
14. Hargreaves A., Fullan M. *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. New York: Teachers College Press, 2015. 240 p.

References:

1. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. Kovbasyuk, Y. V., Troshchynsky, V. P., Surmin, Y. P. et al. (2010). *Entsyklopedychnyy slovnyk derzhavnoho upravlinnya [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]*. Kyiv: NAPU [in Ukrainian].
3. Zyazyun, I. A. (2000). *Filosofiya pedagogicheskoy deyatel'nosti [Philosophy of pedagogical activity]*. Kiev: Chas [in Ukrainian].
4. Kremen, V. G. (2005). *Osvita ta nauka v Ukrayini: innovatsiyni aspekty [Education and science in Ukraine: innovative aspects]*. Kiev: Certificate [in Ukrainian].
5. Lugovyi, V. I. (2016). *Yakist' vyshchoyi osvity: teoretychni ta praktychni aspekty [Quality of Higher Education: Theoretical and Practical Aspects]*. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
6. Muzalyov, O. (2012). *Kul'turolohiya: pidruchnyk dlya studentiv ta vykladachiv [Culturology: a textbook for students and teachers]*. Lviv [in Ukrainian].
7. Nychkalo, N. G. (2014). *Profesiynna osvita v konteksti hlobalizatsiynykh ta intebratsiynykh protsesiv [Professional education in the context of globalization and integration processes]*. Kyiv: NPU named after M. P. Dragomanov [in Ukrainian].
8. Bilodid, I.K. (Ed.). (1973). *Slovnyk ukrayins'koyi movy [Dictionary of the Ukrainian language]*. (Vol. 4.). [in Ukrainian].
9. Barnett, R. (2018). *The Ecological University: A Feasible Utopia*. London: Routledge [in English].
10. Biesta, G. (2017). *The Rediscovery of Teaching*. London: Routledge [in English].

11. Brookfield, S. D. (2017). *Becoming a Critically Reflective Teacher*. 2nd ed. San Francisco: Jossey-Bass [in English].
12. Mezirow, J. (2018). *Transformative Learning Theory // Contemporary Theories of Learning*. London: Routledge. P. 114–128. [in English].
13. Nussbaum, M. C. (2016). *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton: Princeton University Press [in English].
14. Hargreaves, A. & Fullan, M. (2015). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. New York: Teachers College Press [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 02.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.04.2026